

«6D011700 – Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығы бойынша
Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған
Назарбекова Алуа Ахмедиярұлының «Жалпы білім беретін
мектептерде этномәдени бірліктерді оқыту әдістемесі (8-9-
сыныптар бойынша)» атты диссертациялық жұмысына шетелдік
ғылыми кеңесшінің

ШІКІРІ

Қоғамдағы ғылыми-техникалық өзгерістер, әлемде болып жатқан жаһандану үрдісі барлық халыққа өз әсерін тигізіп отыр. Толассыз ағылып келіп жатқан ақпараттар да қоғамға, халықтың әлеуметтік өміріне ықпал етіп отырғаны мәлім. Ұлттың ұлттық болмысын, рухани бай қазынасын, тілін сақтап қалу үшін әр халықтың қазіргі өркениет талаптарына сай ұлттық ерекшеліктерін жетілдіру мәселесі алға шықты.

Қазақ елінің саяси-экономикалық, мәдени-әлеуметтік дамуында болып жатқан түбегейлі өзгерістер қазақ тіл біліміндегі тың, жаңа бағыттардағы ізденістерге жол ашты. Соңғы жылдары тіл біліміндегі зерттеулер екі бағытта жүргізіліп келеді. Бірі – құрылымдық, екіншісі – антропоцентристік парадигма. Антропоцентристік парадигма гендерлік лингвистика, лингвомәдениеттаным, этнолингвистика, когнитивті лингвистика, прагмалингвистика, этнопсихология, паралингвистика және т.б. сияқты жаңа бағыттағы тілдік салалармен толықты.

Қазақ тіл білімінде «тіл мен ұлт біртұтас», «адамды тіл әлемі арқылы тану», «тіл-ұлт-мәдениет», «тіл-таным-мәдениет» және т.б. бағытта зерттеулер жасалып, өз жемісін бере бастады.

Докторант А.А.Назарбекованың ғылыми зерттеу жұмысы мектеп оқушыларына этномәдени бірліктерді оқыту мәселесін көтеруімен құнды. Өйткені қазақ елінің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың қолында екенін ескерсек, мектеп баласының бойына өз ұлтының құндылықтарын сіңіру – өзекті мәселе.

Жалпы білім беретін қазақ мектебінің 8-9-сынып оқушыларына этномәдени бірліктерді оқытудың әдістемесі - бұрын қарастырылмаған тың тақырып.

Диссертант зерттеу жұмысының бірінші бөлімінде қазақ халқының тұрмыс-тіршілігін, дүниетанымын, әдет-ғұрпын және т.б. білдіретін этномәдени бірліктердің лингвистикалық аспектісін жан-жақты ашып көрсете білген.

Этномәдени бірліктерді мағынасына қарай (заттық мәдениет атаулары (киім-кешек, қару-жарак, жиһаз, ыдыс-аяқ, зерлерлік бұйым, ас-тағам, тұрмыстық бұйым атаулары); рухани мәдениет атаулары (салт-дәстүр, әдет-ғұрып, жосын-жоралғы, кәде, ойын атаулары, ырым-тыйым, наным-сенім, бата, алғыс, қарғыс сөздері, сәлемдесу, қоштасу); қызметіне қарай (этнодиалектизмдер, этнофразеологизмдер, этнонимдер); типтеріне қарай (мифологиялық этнолексика, символдық этнолексика, нумеративті этнолексика, метрикалық этнолексика, сакралды этнолексика) бөліп алып, оларды нақты мысалдар арқылы дәйектеп отыруы диссертанттың өз жұмысын жете зерттегенін байқатады. Осы бөлімде қазіргі білім беру жүйесіндегі этномәдени бағыт мектеп оқушысына этномәдени бірліктердің әлеуметтік қызметі мен

Ермұхамедов

танымдық табиғатын ашуға бағытталғанда нәтижелі болатынын дұрыс аңғарған. Этностереотиптер, этнорегиолектілер, этнопрагматонимдердің танымдық, коммуникативтік қызметтерін нақты фактілер арқылы дәлелдеп көрсеткен. Этномәдени бірліктердің танымдық табиғатын «Дала», «жеті ата» ұғымдарына концептілік талдау жасау арқылы дәйектеген.

Этномәдени бірліктердің педагогика-психологиялық негізін айқындауды қазақтың ғұлама ғалымдарының тұжырымдарына, алаш қайраткерлерінің пікірлеріне сүйене отырып, дәлелдеуі құптарлық жайт. Өйткені түркі халықтары үшін А.Құнанбайұлы, Ахмет Байтұрсынұлы, Мағжан Жұмабайұлы, Жүсіпбек Аймауытұлының т.б. алатын орны ерекше.

Диссертант ғылыми жұмысының екінші бөлімінде этномәдени бірліктерді оқытудың жүйесін көрсеткен. Оқу бағдарламалары мен мектеп оқулықтарына талдау жасаған. Тақырыпты игертудің ұстанымдары мен әдіс-тәсілдерін ұсынған. Этномәдени бірліктерді мектеп оқушысына оқытуда қолданылған кешенді жұмыстары өте сәтті шыққан деп айтуға толық негіз бар. Ұсынылған жаттығулар, мәтіндер, ақпараттық-коммуникациялық, ойын технологиясы аясында берілген тапсырмалардың барлығы оқушының бойына өз ұлтының салт-дәстүрін, ділін, ұлттық болмысы мен мінез-құлқын этномәдени бірліктер арқылы дарытуға бағытталғанымен ерекше.

Этномәдени бірліктердің ғылыми, әдіснамалық негіздерін айқындап, оны бүгінгі жас ұрпақты бойына ұлттық құндылықтарды дарытуға арналған әдістемелік жүйесінде іске асыруы зерттеу жұмысының жаңалығы болып табылады.

Қорыта айтқанда, зерттеу жұмысының қорытындылары мен тұжырымдары өзара байланыстылықта, мақсатты түрде дәйектелген. Диссертанттың қол жеткізген нәтижелері мен тұжырымдарының эксперименті жұмысы арқылы дәлелденуі, Scopus базасына енгізілген және ҚР Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті бекіткен басылымдарда, халықаралық ғылыми-практикалық конференцияларда мақалалар жариялауы диссертация жұмысының теориялық және практикалық маңызын танытады. Диссертация ҚР докторлық диссертацияға қоятын талаптарына сәйкес.

Назарбекова Алуа Ахмедиярұлының «6D011700 – Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығы бойынша Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған «Жалпы білім беретін мектептерде этномәдени бірліктерді оқыту әдістемесі (8-9-сыныптар бойынша)» атты диссертациялық жұмысын қорғауға ұсынуға болады деп есептейміз.

Шетелдік ғылыми кеңесші:

Мугла қаласы Сытқы Кочман университеті
Доктор, профессор Экрем Аян (Түркия)

